

68. Yu Hua'nın *Yaşamak* romanında 20.yy. Çin'in kırsal bölgesinde yaşam mücadelesi

Sema GÖKENÇ GÜLEZ¹

APA: Gökenc Gülez, S. (2022). Yu Hua'nın *Yaşamak* romanında 20.yy. Çin'in kırsal bölgesinde yaşam mücadelesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 1162-1174. DOI: 10.29000/rumelide.1222237.

Öz

Yu Hua (余华, 1960-...), Çin'in Mao (毛泽东, 1893-1976) sonrası dönemi önemli yazarlarından biridir. Çocukluğu Kültür Devrimi (文化大革命, 1966-1976) döneminde geçen yazarın eserlerinde siyasi hareketin etkileri ve izleri görülür. Yu Hua'nın Çin'in 20. yüzyıldaki sosyal durum ve toplum olguları üzerine işlenmiş "Yaşamak (活着)" adlı romanı, 1993 yılında Çin'de yayımlanmasının ardından yasaklanmış, fakat daha sonra Zhang Yimou (张艺谋, 1950-...) tarafından sinemaya uyarlanmıştır. Roman, Çin toplumunun Çin'in iç savaşından başlayarak Kültür Devrimi'nin sürdüğü 1976'lara kadarki süreci, sosyal, kültürel ve siyasi açıdan toplumun geçirdiği dönüşümü ve o dönemdeki siyasi hareketlerin insanların yaşamlarına olan etkilerini, kırsal kesimde yaşayan insanların gündelik yaşamlarını ve hayatta kalma mücadelelerini çeşitli karakterler üzerinden incelemektedir. Roman, Xu (徐) ailesinin hayat hikâyesini temel alarak, ailenin yaşanmışlıklarını Fugui'nin (福贵) gözünden anlatmaktadır. Fugui aile üyelerinin her birinin ölümünü gören ve en sonunda yaşlı öküzü ile yapayalnız kalan bir karakterdir. Fugui ve ailesi Çin'in iç savaşı, Büyük İleri Atılım (大跃进, 1958-1960) ve Kültür Devrimi gibi siyasi hareketlerden dalga dalga etkilenir ve bu siyasi hareketlerin gölgesinde yaşam mücadelesi vermeye çalışırlar. Romanda çeşitli hikâyeler üzerinden ele alınan konular, o dönemdeki siyasi hareketlerin toplumdaki insanların hayatlarına olan etkilerini göstermekte ve aynı zamanda Çin toplumunun bahsi geçen dönemlerdeki sosyal hayatını yansıtmaktadır. Bu çalışmada, edebiyat sosyoloji kuramı doğrultusunda, Yu Hua'nın kaleme aldığı *Yaşamak* adlı roman analiz edilerek, romandaki karakterlerin yaşadığı olaylar üzerinden o dönemde yaşanan siyasi hareketlerin insanların hayatlarına olan yansıması ve etkileri hikâyedeki örnekler üzerinden incelenecektir. Çocukluğu Kültür Devrimi döneminde geçen yazarın kaleme aldığı eseri incelemek, Çin'in o dönemdeki toplum yapısını ve siyasi hareketlerin insanların yaşamlarına olan etkisini anlamak açısından önemlidir.

Anahtar Kelime: Yu Hua, Yaşamak, kültür devrimi, sosyoloji, toplum sosyolojisi

The 20th century struggle for life in China's rural region in Yu Hua's novel *To Live*

Abstract

Yu Hua is one of the most important author of China's post-Mao (毛泽东, 1893-1976) era. The effects and traces of the political movement can be seen in the works of the author, whose childhood passed during the Cultural Revolution of China (文化大革命, 1966-1976) Yu Hua's novel "To Live (活着)" based on China's social situation and social phenomena in the 20th century, was banned after

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çin Dili ve Edebiyatı ABD (Nevşehir, Türkiye), gokenccsema@nevsehir.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1787-9328 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 24.11.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1222237]

its publication in China in 1993 and was also adapted into a movie by Zhang Yimou (张艺谋, 1951-...). The novel deals with the process of Chinese society starting from the Civil War of China until 1976, when the Cultural Revolution lasted, the transformation of society in social, cultural and political terms and the effects of political movements in that period on people's lives, the daily lives of people living in rural areas and their struggle for survival by adhering to the characters. Based on the life story of the Xu (徐) family, the novel tells the experiences of the family through the eyes of Fugui (福贵). Fugui is a character who sees the death of each of his family members and is eventually left alone with his old ox. Fugui and his family are influenced by waves of political movements such as China's civil war, the Great Leap Forward (大跃进, 1958-1960) and the Cultural Revolution, and they try to survive in the shadow of these political movements. The subjects dealt with through various stories in the novel show the effects of the political movements of that period on the lives of people in the society and at the same time reflect the social life of those periods of Chinese society. In this study, in line with the theory of literary sociology, Yu Hua's novel "To Live" will be analyzed, and the reflections and effects of the political movements experienced in that period on people's lives will be examined through the examples in the story through the events experienced by the characters in the novel. Examining the work written by the author, whose childhood passed in the Cultural period, is important in terms of understanding the impact of China's period and the political movements experienced in that period on people's lives.

Keywords: Yu Hua, To Live, cultural revolution, sociology, community sociology

Giriş

Günümüz dünyasında bilgi; görsel, yazılı ve sosyal medya sayesinde edinilmesi çok kolay hale gelmesine rağmen, "tarih" gibi geçmişi ilgilendiren alanlar, bugünkü görüntü ve ses alma teknolojilerinin var olmamasından veya gelişmemiş olmasından dolayı yeterince görsel kaynak barındırma imkânından yoksun kalmış, bundan dolayı da her zaman öğrenilmesi ve aktarılması daha zor olan alanlardan birisi olmuştur. Dolayısıyla tarihin daha iyi anlaşılabilmesi için yazılı kaynaklar baskınlığını hep korumuştur. Tıpkı Sümer konusunda *Gılgamiş Destanı'nın*, Eski Yunan konusunda ise Homeros'un *İlyada ve Odysseia* eserlerinin dönem hakkında en çok bilgi veren, "baskın" yazılı kaynaklar olması gibi.

Her ne kadar edebi eserlerin tarihi kaynak olarak kullanımı kulağa ilk başta doğru gelmese de günümüzden çok önce, dönemleri içerisinde ya da yakın tarihlerde yazılan romanlar tarih, edebiyat alanlarının ortak kapsama alanı içinde kaldıkları için "tarihsel roman" olarak ayrı bir kategoride yer almakta ve insanlara tarih bilincini aşılama konusunda önemli bir işlevi yerine getirmektedirler. Aytaç, edebiyatın toplumla olan ilişkisini fark etmiş olmanın çok eskilere, 18. yüzyıl yazılarına kadar gitse de edebiyat sosyolojisinin başlı başına bir araştırma alanı, bir bilim dalı oluşunun nispeten yeni olduğunu dile getirerek sosyal tarih ve sosyoloji metodlarının edebiyat biliminde kullanılmasının, 20. yüzyılın ilk on yıllarında olduğunu altını çizmekte ve bu bağlamda G. Simmel'in (1858-1918) kültür ve sanat sosyolojisi analizleri, G. Lukacs'ın (1885-1971) ilk eserleri olduğunu vurgulamaktadır (Aytaç, 2005:79). Karpat, toplumla ilgili yapılan çalışmaların çoğunun insani ve psikolojik boyutlarıyla tahayyül etmesinden uzak olduğunu, dolayısıyla bu alanlarda daha iyi bir kavrayışa ulaşmanın, edebiyatı tarihsel, sosyal ve siyasal çalışmaların temel kaynaklarından biri olarak kabul etmekle mümkün hale gelebileceğini düşünmektedir (Karpat, 2011: 210). Dolayısıyla toplum ve edebiyat arasında önemli bir etkileşimin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, farklı dönemlerde yazılan edebi eserler o dönemin sosyolojisi hakkında bilgi edinmemizi sağlayan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Alver ise edebiyat ve toplum arasındaki ilişkiyi řu şekilde açıklamaktadır:

“Edebiyat-toplum ilişkisini kurcalayan külliyat, edebiyat ile içinde üretildiği toplum arasında kopmaz, yadsınamaz, reddedilemez bağların mevcut olduğunu iddia etmektedir. Buna göre ne edebiyat toplumdandır, ne de toplum edebiyattan bağımsız algılanabilir. Edebiyat doğrudan toplumsal gerçekliği ve toplum olaylarını anlatmasa dahi toplumsal yapı ile ilgili olmak, ondan etkilenmek durumundadır. Çünkü edebiyatın oluştuğu, geliştiği ve anlatıldığı ortam tamamıyla toplumdur (Alver, 2012: 11-12).”

Albrecht (1954) edebiyat ve toplum arasındaki ilişkinin üç özelliğini inceler: “Bunlardan ilki edebiyatın toplumu yansıttığı, ikincisi edebiyatın toplumu etkilediği ve üçüncüsü de edebiyatın toplumsal düzeni sürdürmek veya haklı çıkarmak için işlev gördüğüdür (Hegtvedt, 1991:1).” Kösemihal, Edebiyat Sosyolojisi adlı makalesinde edebiyat sosyolojinin dört farklı bölümünü şu şekilde açıklamaktadır: “Edebiyat olgusunun akışını, evrimini tamamlayan bu dört evreden, bu dört boyuttan her biri, Edebiyat Sosyolojisinin dört ana bölümünü meydana getirir. Onlar da sırayla: yazar, yapıt, basım, yayım, dağıtım kurum ve örgütleri, okuyucu zümreleri veya yığınlarıdır (Kösemihal, 1964: 12).” Eserin yaratıcısı, yazarın eserinde oluşturduğu figürler ve karakterler üzerinden dönemin toplumunu ve sosyolojisini yansıtır.

“Başka bir deyişle edebiyat yapıtını yaratan yazarın kişiliği, bir yandan doğanın bedene olan türlü etkileriyle, bir yandan da toplumsal çevrenin türlü etkileriyle biçimlenmiştir. İşte Edebiyat Sosyolojisinin yazar sosyolojisi bölümü yazarın kişiliğinin somut bütünlüğünü göz önünde tutmak koşuluyla, sadece yazarın kişiliğinin türlü yönleriyle toplumsal çevre arasındaki karşılıklı ilişkisini dikkate alacaktır (Kösemihal, 1964: 15).”

“1990’lardan bu yana, seçkin yazarların çoğu 1950’lerde (Han Shaogong 韩少功, Jia Pingwa 贾平娃, Li Rui 李锐, Mo Yan 莫言, Wang Anyi 王安忆, Yan Lianke 阎连科, Ma Yuan 马原 ve Zhang Wei 张炜) ya da 1960’ların (Su Tong 苏童, Yu Hua 余华, Ge Fei 格非, Bei Cun, 北村) başında doğmuş yazarlar olarak benzersiz yazı tekniği ve dili geliştirerek dikkat çekmektedirler (Yu, 2012: 1-2).” Bu yazarlar yazdıkları eserlerdeki yaratıcılıkları ile 1930-40’larda doğan yazarları geride bırakırken, 1970’lerdeki yazarlar arasında da öne çıkmaktadırlar. Bahsi geçen yazarlar çoğunlukla roman yazmayı tercih etmekte ve romanlarının çoğunda sosyalist Çin hakkındaki konularını işlemektedirler. “Sosyalist Çin’e dair Toprak Reformu, Sağcı Karşıtı Hareket, Büyük İleri Atılım, Halk komünleri, Kültür Devrimi, Ekonomik Reform gibi önemli tarihsel olayların hepsi seçkin yazarların romanlarında yer etmiş ve romanı kaleme alan bu yazarların çoğu bu dönemlerde yaşayarak, olayların çoğunu bizzat deneyimlemişlerdir (Tao, 2016: 110-111).” Dolayısıyla, yukarıda adı geçen seçkin yazarlar, hem döneme şahitlik etmelerinden, hem de öne çıkan yazım tekniklerinden dolayı dönemin *ideal anlatıcıları* olarak görülmektedirler.

Ge Fei, Ma Yuan, Yu Hua gibi yazarların ortaya çıkmasıyla, imleme, gösterge şenliği (能指的狂欢) olarak adlandırılan yeni fikirler, eleştirel söylemde popüler olmuş ve bu yazarlar modern Çin avangard² edebiyatın öncüleri olarak tanınmıştır. Başlangıcından bu yana, avangard kurgu deneysel forma büyük önem verip, geleneksel anlatım yöntemine karşı çıkararak kurmaca niteliği vurgulamıştır. Bu tür kurgu türü ise başlıca 1960 ve 1970’lerdeki batı modernleşmesinden etkilenecek oluşmuştur (Tao: 101). 1980’lerin ortalarında avangard edebiyatta “ne yazılır?” sorusundan çok “nasıl yazılır?” sorusu daha önemli olmuştur. Bu düşünce bağlamında en erken ortaya çıkan kısa hikayeler, özellik olarak güvenilir anlatıcı ya da çoklu anlatıcı, yönünü şaşırılmış bir boşluk duygusu ve Maocu söylemleri bozan diğer anlatım araçlarını içermektedir (Tao:206). Yu Hua da tıpkı Ge Fei, Su Tong gibi bu alanda öncü yazarlar arasında yer almaktadır.

² “İlkin askerî alanda “öncü birlik, keşif kolu” anlamıyla kullanılmış olan “avangard” sözcüğü, sosyalizmin Fransa’daki öncüsü Saint-Simon (1760-1825) tarafından sanata atfedilen toplumsal misyonu ima bağlamında kültür ve politika alanlarına taşınarak sivil bir anlam genişlemesi kazanmıştır. Avangardın popüler karşılığı “öncü, yenilikçi” şeklindedir (Sazyek, 2012:116).”

Bahsi geçen yazarlar, Çin edebiyatının öncü yazarları olarak kabul edilirken, Yu Hua ise Mao dönemi sonrası Çin edebiyatının yaşayan en önemli yazarlarından biri olarak kabul edilmektedir. Onun sayesinde ilk kez bir Çinli James Joyce Ödülü ve İtalya'da Premio Grinzane Cavour Ödülü'ne layık görülmüştür. *Yaşamak*, *Kanımı Satan Adam*, *Kardeşler*, *On Sözcükte Çin*, *Yağmurda Gözyaşları*, *Kısa Hikâye Koleksiyonu*, *Alacakaranlıktaki Çocuk* yazarın çeşitli edebi türlerdeki eserleridir. Yazarın "Yaşamak" adlı eseri 1993'te yayınlanmasının ardından Çin'de yasaklanmış ve roman daha sonra ünlü Çinli yönetmen Zhang Yimou tarafından sinemaya aktarılmıştır. Filmdeki kurgu romandakinden farklılık gösterse de, 1994 yılında Cannes Film Festivali'nde Büyük Ödüle layık görülmüştür. Yazarın "Yaşamak" adlı eserinin hem basılı olarak hem de beyaz perdede büyük ilgi ile karşılanması, eserlerinin yabancı ülkelerde yayınlanmasını hızlandırmış ve kitaplarından birkaçı aralarında Türkçenin de bulunduğu toplamda yirmiden fazla dile tercüme edilmiştir.

Yazar "Yaşamak" adlı romanını, Bir Amerikan Halk Şarkısı "Old Black Joe"dan esinlenerek yazmıştır. Yu Hua, iki farklı yazın türü biyografi ve kurguyu birleştirerek sıradan bir insan hayatının otokurmacasını yapmıştır. Berry, Black Joe'nun hikâyesini şu şekilde açıklamaktadır: "Black Joe, hayatın ve yaşamının değerini deneyimleyen, tüm ailesinin ölümü de dâhil olmak üzere hayatta birçok zorlukla karşı karşıya kalmış ve yine de yaşama nezaket ve iyilikle bakan en ufak bir yakınmada bulunmayan yaşlı bir kölenin hikâyesidir (Berry, 2003: 55)." Yu Hua, Old Black Joe halk şarkısını dinlediğinde çok etkilenmiş olacak ki kısa süre sonra *Yaşamak* adlı eserini kaleme almaya başlamıştır. Savaş öncesinde Amerika'daki siyasi bir kölenin hayat hikâyesini konu alan halk şarkısı ve 20. yüzyılda Çin'in kırsal kesiminde bir köyde geçen hayat hikâyesi, birbirinden ayrı dünyalar olsalar da her iki hikâyede de hayatta kalma mücadelesi veren ve yaşamak için küçük şeylerden zevk alan, acıların ortasında tam anlamıyla sadece yaşamaya çalışan insanlar ele alınmaktadır.

Yazarın çocukluğu, siyasi hareketlerin yaşandığı Çin toplumunu derinden etkileyen Çin Kültür Devrimi döneminde geçmiştir. Bu sebeple yazarın ele aldığı eserlerde siyasi hareketlerin izlerini görmek mümkündür. Öte yandan, Yu Hua çocukluğunu bu çalkantılı dönemde geçirdiğinden, o döneme ait deneyim ve gözlemlerini, yarattığı figürler üzerinden paylaşmaya ve yaşamışlıklara ses olmaya çalışan bir yazardır. Yazarın bu arayışı onu, 20. yüzyılda Çin'in Kültür Devrimi yıllarında insanların hikâyelerini, yaşamışlıklarını, sevinçlerini ve acılarını anlatan bir eser yazmaya sürüklemiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti, 1966 yılından itibaren toplumda kaosu ve kargaşanın yaşandığı 1976 yılına dek süren Çin Kültür Devrimi dönemini yaşamıştır. "Çin Komünist Partisi'nin başkanı Mao Zedong tarafından başlatılan hareket, siyasi rakipleri geri plana çekmek ve 1949 Komünist Devrimi'nin güçlü ruhunu geri getirmeyi amaçlamaktadır (Gazi, Çakı, Gülada, Çakı, 2020: 407)." Chen'a göre, "Başarısızlıkla sonuçlanan ve "10 yıllık süren kargaşa" olarak adlandırılan Kültür Devrimi, yüksek otorite tarafından toplumun en alt kesiminden üst kesimine kitle demokrasi hareketi olarak adlandırılmıştır. Hareketin özünde ise insanın yönetimi ile karakterize edilen popülist bir hareket yatmaktadır (Chen, 2020:2)." Büyük İleri Atılım ve Kültür Devrimi dönemindeki toplumdaki kaotik yapı toplum içerisindeki ayrışma ve sürekli farklı gruplar arasındaki yönetime geçme çabasının bir ürünüdür. Üstüne üstlük savaş ve kıtlık gibi sebeplerden dolayı ölüm oranlarındaki artışa eğitim kurumlarının uzun süre kapalı kalması eklenince kalkınmanın önüne bir set çekilmiştir (Yalın, Çetinbakış, 2019: 133). Büyük İleri Atılım ve Kültür Devrimi dönemlerinde sanayileşme odaklı kalkınma politikası izlendiğinden, bu doğrultuda stratejiler belirlenmiş, ancak izlenen politika kapsamında alınan önlemler kırsal ve kent arasındaki uçurumu daraltmayı başaramamıştır. Mao döneminde izlenen toplumsal dönüşüm, bir yandan şehirlerde ve halk komünlerinde daha fazla ekonomik eşitliğin altını çizirken, diğer yandan kırsal ve kent arasında genişleyen bir uçurum yaratmıştır. Aynı zamanda Mao

yönetimi nüfusun önemli bir kısmına tezahür eden ciddi bir siyasi eşitsizlik sağlamıştır. Kültür Devrimi döneminde milyonlarca insan yani Çin nüfusundaki her dokuz kişiden biri bir şekilde bu siyasi hareketten etkilenmiştir (Zhang, 2000, 86).

Çin'in sıkıntılı bir süreçten geçtiği Kültür Devrimi dönemini farklı tür kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda anlama ve analiz etme fırsatı bulabiliyoruz. Vogel, 1967 olaylarının Çin'e getirdiği zorluklar ne olursa olsun, bu olayların Çin'in siyasetinin dinamiklerini anlamaya çalışan araştırmacılar için yeni bilgiler ve öngörüler sunduğunu, daha önce Komünist Partisi ve devletin bu tür bir krize maruz kalmadığı ve aynı zamanda hiçbir siyasi gerilimin bu kadar açık bir şekilde ortaya çıkmadığını düşünmektedir. Çin'in o döneminde ortaya çıkan tartışmaların kaynağının, kızıl muhafız³ gazeteleri, duvar posterleri, yabancı ziyaretçilerin gözlemleri, mültecilerin raporları, resmi gazete, dergiler ve radyo yayınları aracılığı ile batıya ulaştığını dile getiren Vogel, kullanılan bu materyallerin Çin'in iç siyasi çatışması hakkında bilgi veren şimdiye kadarki en ayrıntılı kaynaklar olduğunu ve araştırmacıların bu kaynaklar sayesinde analiz yapmalarını mümkün kıldığını vurgulamaktadır (Vogel, 1968: 97). Vogel'in da vurguladığı üzere, bahsi geçen sözlü ya da basılı kaynaklar Çin Kültür Devrimi'nin yaşandığı dönemlerin anlaşılmasını ve analiz edilmesini sağladığı gibi, o dönem hakkında bilgi veren ve döneme ışık tutan bir diğer kaynak da edebi eserlerdir. Bu edebi türler arasında roman, geçtiği dönemin toplumunu yansıtan en güzel aynadır. Sağlık, *Popüler Romanlar ve Edebiyat Sosyolojisi* başlıklı yazısında, edebiyat türleri içinde insanı bütünüyle ele alanın roman olduğunu, romanın insanı hem birey, hem de toplumsallık planında ele alan kuşatıcı bir tür olduğunu vurgulamaktadır. Sağlık aynı zamanda, romanda insanın, birey olarak iç dünyası, bilinçaltı, duyguları, düşünceleri ve hayalleriyle yer alırken; toplumsal olarak da insanın, kendini kuşatan kültürel, sosyolojik ve tarihsel olguların içinde gösterildiğini ve romanın bu yönüyle çoğu zaman bir aynaya benzetildiğini dile getirmektedir (Sağlık, 2012: 316).

Yu Hua'nın romandaki yazım stili kendine özgü, dili yalın, birincil şahıs ve hikâye anlatıcı tarzdadır. Yazar, anlatımında okuyucuya hikâyeyi canlandırma fırsatını vermektedir. Romanda hikâye kişiler üzerinden birincil şahıs tarafından anlatıldığından, derin bir karakter duygusu vardır ve yazar romanın baş karakteri olan Fugui'ye güçlü bir karakter yükler. "Gerek siyasi kısıtlamalar, gerek aşırı travma ya da üslupla ilgili düşünceleri tanımlayacak kelime dağarcığının olmamasından dolayı, Lu Xun'dan (鲁迅, 1881-1936) Yu Hua'ya kadar birçok yazar, anılarını doğrudan tarihsel referanstan kaçacak şekilde dile getirmişlerdir (Braester, 2003: 4)." Dolayısıyla Yu Hua'nın romanında siyaset ve politika arka planda olup, sıradan insanların yaşamları ön plandadır. Yu Hua romanda Mao'cu politika ya da partiye yönelik eleştirel bir dil kullanmaktan ziyade, Mao'nun radikal sosyal deneyimlerinin insanların hayatlarında nelere sebep olduğuna dair varoluşsal bir değerlendirmede bulunmuştur (Tao, 460). Lukács, romanın dünyayı ve insan deneyimini öylece yansıtmamasının imkânsız olduğunu, çünkü romanın bilinçli ve iradi bir biçim verme çabasının ürünü olduğunu vurgulamakta ve bir deneyimle bu deneyimin özel yorumu arasında her zaman bir mesafe olduğunu ve romanın başarısının da bu mesafenin ustaca işlenmesine bağlı olduğunu dile getirmektedir (Lukács, 2002: 16). Yu Hua romanda okuyucunun hikâyeyi canlandırmasına fırsat verirken, aynı zamanda bilinçaltındakileri dile getirmek için çabalamakta ve romanda bunu en iyi şekilde işlemektedir. Yu Hua'nın bilinçaltından kaleme dökülenler Kültür Devrimi'nin izlerini taşımaktadır. Yazarın rasyonel bilinç benliği ile sezgisel bilinçaltı arasındaki mücadele bölünmüş anlatımlarda tezahür etmekte ve bu sayede hikâyede gerilim sürekli hissedilmektedir. Hikâye anlatıcısı, kırsalda yaşayan başkarakter Fugui'nin acıklı hikayesi ve

³ "1966-1967 yılları arasında, Çin Kültür Devrimi'nin ilk aşamasında Mao tarafından seferber edilen ve yönlendirilen kitlesel öğrenci liderliğindeki paramiliter gruplar olan Kızıl Muhafızlar (红卫兵) ön plana çıkmaktadır (Gazi, Çakı, Gülada, Çakı, 2020: 409)."

yaşanmışlıklarını şehir şivesiyle aktarmaktadır. “Kitabın Çince versiyonunun ön yüzünde, Yu Hua tüm hikâyenin dünyaya karşı hayatta kalmanın ve acı çekmenin dayanıklılığına vurgu yaparak, insanların ne için yaşadıklarına, kendisi ötesinde hiçbir şey için olmadığına inandığından bahsetmektedir (Jia, 2021: 413).” Hikâye sıradan bir köy hayatı üzerinden, Çinlilerin o yıllarda hayatta kalma mücadelesini anlatmaktadır. Hikâyede ikili anlatım tarzına yer verilmiştir. İlk anlatıcı kırsalda köy köy dolaşan, halk şarkıları toplayan, Mao dönemi Kültür Devrimi hikâyeleri ve insanların yaşamlarına olan etkilerini köylülerden dinleyen bir öğrenci iken, ikinci anlatıcı birinci anlatıcıya kendi yaşam hikâyelerini anlatan romanın baş karakteri Fugui'dir.

Bu çalışma, yazarın çocukluk yıllarını geçirdiği Çin'in Kültür Devrimi'nin yaşandığı döneme ışık tutan bir roman olan “Yaşamak” adlı eseri inceleyerek, 20.yy'daki Çin'in kırsal bölgelerindeki yaşamı, çeşitli siyasi hareketlerin topluma yansımaları, sonuçlarını romanda geçen karakterler ve tasvirler üzerinden analiz etmektedir. Çalışmada, *Yaşamak* romanının Zuojia Basımevinin 2012 yılı Çince basımı⁴ ve Jaguar Yayınevi 2022 yılı Bahar Kılıç'ın çevirdiği Türkçe basımı⁵ temel alınmıştır.

Çok zincirli yaşam öyküsü: Yaşamak ve analizi

Yu Hua'nın “Yaşamak” adlı romanı daha önce bahsettiğimiz gibi 20. yüzyılda yaşanan siyasi hareket Kültür Devrimi döneminde Çin'in kırsal kesiminde yaşayan insanlar üzerinden anlatılmaktadır. Yazarın, Çincesi “Huozhe, 活着” olan ve “Yaşamak” anlamına gelen eser başlığı hem bir anlatı hem de bir tavsiye niteliğindedir. Kitabın 1996 Korece baskısının önsözünde Yu Hua, kitabın adını “yaşamak” olarak seçmesinin birçok nedeni olduğunu açıklamaktadır. Bu nedenler arasında, *Yaşamak* romanının Çin halkının geçen on yılda yaşadığı kolektif direncin iması olduğunu vurgulamakta ve böyle bir edebiyat türünde okuyucunun bir adım öne çıkarak konuştuğunu dile getirmektedir (Yu Hua 1998: 4). Romanda Xu ailesinin hikâyesi ve yaşanmışlıkları, roman başkarakteri Xu Fugui'nin gözünden anlatılmaktadır. Yazar, hikâyeye Fugui'nin bizzat anlatımı ile derin duygular yükleyerek okuyucunun olayları gözünde canlandırmasına fırsat sunmaktadır.

Hikâye ilk anlatıcının cümleleri ile başlar: “Bundan on yaş daha gençken, dertsiz tasasız bir işim olmuştu; köy köy dolaşıp halk şarkıları derliyordum (Yu, 2016: 7).” İlk anlatıcı olarak Çin'in köylerini dolaşıp halk şarkıları derleyen ve köylülerin hikâyelerini dinleyen bir genç, tarlada halk şarkısı söyleyen ve bir yandan da yaşlı öküzü ile konuşan bir ihtiyara denk gelir. İhtiyar tarla süren öküzün yavaşladığını görünce şöyle der: “Erxi, Youqing, hadi bakalım kaytarmak yok. Jiazhen ve Fengxia ne güzel işliyor toprağı, Kugen bile beceriyor bu işi (Yu, 2016: 11).” Bunu duyan genç, ihtiyarın öküzüne birden çok isim takmasına şaşırır ve sorduğunda ihtiyar adam bu öküzün adı Fugui der. Romanın başkarakteri olan Fugui'nin yaşlı öküze kendi adını vermesi ve aralarında geçen diyalog, yazarın insan ve hayvan arasındaki diyaloglara yaptığı bir göndermedir.

Hikâye, ikinci anlatıcı olan başkarakter Fugui'nin anlatımı ile devam eder. Fugui, savurgan hayırsız bir oğul, sağı solu belli olmayan değişken bir koca, çocuklarına karşı sert ama sevgi dolu bir baba ve ailesinin tüm üyelerinin ölümünü gören ve hayatta sadece kendisi kalan bir kahramandır. Romandaki karakterlerin bazıları doğal nedenlerden dolayı bazıları ise olağanüstü beklenmedik olaylar karşısında Fugui'nin hayatından ayrılırlar. Fugui toprak sahibi olan Xu ailesinde dünyaya gelir. Ailenin servetini kumarda ve genelevinde harcadıktan sonra, sıradan bir köylü hayatı yaşamak zorunda kalır ve işte asıl o zaman yaşamaya çalışmaya başlamıştır. Kitapta: “Ben Xu ailesinin mirasedisiyim. Babamın

⁴ Yu Hua (2012). *Huozhe*. Qian Ying (Ed.). Beijing: Zuojia Chubanshe.

⁵ Yu Hua (2016). *Yaşamak*. Bahar Kılıç (Çev.). İstanbul: Jaguar Kitap.

deyimiyle, onun günahıym.” şeklinde bahseder (Yu, 2016: 13).” Fugui'nin eşi Jiazhen, pirinç deposu sahibi ve aynı zamanda şehrin ticaret odası başkanı Chen Ji'nin kızıdır ve varlıklı bir aileden gelir. O zamanlar servetini kumarda ve genelevinde yiyen Fugui eşine karşı da sorumsuz bir kocadır. Fugui'nin babası, Fugui'nin ailenin tüm servetini kumarda kaybetmesinden sonra bu duruma dayanamaz ve kısa süre sonra ölür. Babası oğlunun kendisine benzediğini ve ikisinin de Xu ailesinin iki mirasçısı olduğunu söyler. Fugui, ailesinin tüm servetini kaybettikten ve babasının ölümünden sonra ailenin ve eşinin kıymetini anlamaya başlar, ancak o zaman da ardı ardına olaylar gelişir.

Hikâyenin bir diğer kahramanı Fugui ve Jiazhen'in kızı Fengxia'dır. Fengxia sakin ve sevimli bir çocuktur. Fugui'nin aile servetini kaybetmesinden sonra zor günler geçiren ailede, Fengxia evin neşesidir ve o kadar yokluğa rağmen hep mutludur. Fugui, romanda Fengxia'dan şöyle bahseder: “Tuğla evden çıkıp bu sazdan örülmüş kulübeye taşındığımızda bile her zamanki neşesini asla kaybetmedi. Yokluktan sadece buğday yediğimiz günlerde, bir kere bile dışarı çıkıp ağzındaki lokmayı tükürmedi (Yu, 2016: 52).”

Fengxia çocuklukta geçirdiği hastalıktan dolayı sağır ve dilsiz olur. Artık ne duyabiliyor ne de konuşabiliyordur. Bir taraftan yokluk, diğer taraftan iç savaş derken Fengxia'nın bu durumu aileyi derinden üzer. Fengxia bu durumda iken, babası Fugui ise askeredir. Çünkü Fugui iç savaş sırasında askere alınır. Ailesinin nerede olduğundan haberi olmayan Fugui, bir yandan askerde savaşın içinde hayatta kalma mücadelesi verirken, diğer yandan aklısı ailesindedir. Romanda Fugui'nin askerde olduğu dönem ise şu şekilde aktarılır:

“Çok geçmeden, Ulusal Birlikler siperlerden evlere ve kel almış ağaçlara doğru hücum etmeye başladı. Adamlar etraftaki sazdan örülmüş evlere tırmanıyor, kulübeleri yıkıyor ve ağaçları kesiyordu. Bir kaç saat içinde bütün evler yıkılmış, tüm ağaçlar kesilmişti (Yu, 2016: 61).”

Fugui askerde iken hayatta kalabilen nadir kişilerdendir. Çoğu kişi savaşta hayatını kaybeder. Kurtuluş Ordusu Fugui'nin eve dönmesine izin verir. Fugui iki yıl ayrı kaldığı ailesini tekrar ne şekilde bulacağını merak eder. Fugui ailesinin yaşadığı köyün girişine geldiğinde yedi-sekiz yaşlarında bir kız çocuğu ve üç yaşlarında bir oğlan çocuğu görür. Kız çocuğu Fengxia'dır ve ne yazık ki babasının seslenmesini duyamaz. Fugui'nin ailesinden uzakta kaldığı bu süre zarfında Fengxia'nın sağır ve dilsiz olabileceği aklına bile gelmez. Romanın diğer kahramanı Fugui ve Jiazhen'in oğlu Youqing ise babası askerden döndüğünde üç yaşlarındadır. Ablası konuşamadığı için Youqing ona göz kulak olur. Youqing babasından çok uzun süre ayrı kaldığı için babası ile arası hep mesafelidir.

Fugui hasta olan annesine doktor bulmak için gittiği kasabada kendi isteği dışında askere alınır. Askerde olduğu süre zarfında, annesinin hastalığı iyice ilerler. Döndüğünde ise annesinin hayatta olmadığını öğrenir. Fugui, zavallı annesinin ölürken bile nerede olduğunu bilmediğini düşünür. Ancak, babasının ardından annesini de kaybeden Fugui, yaşamaya devam etmek zorundadır. Yaşam şartları bu kadar zorluyken bir de siyasi hareketin dolaylı yünden etkilerini hayatlarının her zerresinde hissederler. Çocuklarından Youqing'i okula göndermek isteyen Fugui, Fengxia'yı başka bir aileye evlatlık verir. Daha sonra Fengxia kaçıp yeniden gelse de, aile için tek bir çocuğunu kurtarmak adına diğerini feda etmek ölüm kadar zor bir karardır. Öte yandan, Fengxia'nın iyi bir aileye denk gelirse, şimdikinden daha iyi bir hayatı olacağını ve aynı zamanda oradan gelen parayla da Youqing'i okula gönderebileceklerini düşünürler. Aile o kadar yokluk içerisinde ki zavallı Youqing babasının ayakta kalmasını çok çabuk eskittiğinden şikâyet etmesinden dolayı, okula yalnıyacak koşarak gider. Aile çok zor şartlar altında ellerinde var olanla geçinmeye çalışırken öte yandan Büyük İleri Atılım hayatlarını olumsuz yönde etkilemeye devam eder. İnsanların hayatlarını etkileyen bu durum romanda şu şekilde aktarılmıştır:

“1958 yılında, halk komünleri kuruldu. Üç dönümlük tarlamız da komüne gitmiş, bize sadece kulübenin önündeki küçücük bir toprak parçası kalmıştı. Muhtara artık muhtar diye hitap edilmiyordu, Yolbaş Başkan diye hitap edilmesi gerekiyordu (Yu, 2016: 91).”

Daha sonra aile sahip oldukları yemek pişirdikleri tencere, tavayı demir eritmek için komüne verir.⁶ Youqing'in özenle yetiştirdiği kuzular bile komüne verilir. Ailenin elinde hiçbir şey kalmaz. Jiazhen hastadır ve durumu gittikçe kötüleşir. Yeterince beslenemeyen ve tek amacı çocuklarını doyurmak olan Jiazhen, yine de hastalığını hiç umursamaz, var gücüyle aileye nasıl katkı sağlayacağını düşünür. Burada, ailesinin özellikle çocuklarının hayatta kalabilmesi için kendini feda eden bir annenin çaresizliği anlatılmaktadır. Ailenin tencere-tava gibi en ufak sahip oldukları her şeyi halkın ortak kullanımına vermesi, siyasi hareketin ailenin yaşamını ne denli etkilediğinin bir göstergesidir. Büyük İleri Atılım hareketi ile halkın kendi gücüne dayanarak bir kalkınma ve sanayileşme modeli benimsenmiştir. Bu sebeple, devlet bu siyasi hareketin başarılı olması için, halkın desteğine başvurma yoluna gitmiş ve bunun sonucunda halkın elinde var olan her şey ortak kullanıma sunulmuş ortak üretme ve tüketme yani komün sistemi kurulmuştur. Zaten zor geçinen köylünün sahip olduğu şeylerin alınması ve komüne verilmesi hayatlarını daha da zorlaştırmıştır.

Oksenberg, Kültür Devrimi döneminde toplumda bulunan farklı kesimleri ve siyasi hareketin farklı kesimlere olan etkilerini ele almaktadır. Oksenberg'in ele aldığı kesimler; köylüler, sanayi işçileri, sanayi yöneticileri, aydınlar, öğrenciler, parti ve hükümet bürokratları, askeri personel olmak üzere yedi farklı meslek grubudur. Oksenberg, Kültür Devrimi'nin bu yedi gruba olan etkisinde grup üyelerinin bu süreç boyunca faaliyetlerini ve 1962'den 1966 yılına kadar duvar posterleri ve Kızıl Muhafız dergilerinde yer alan ifşaatları ve davranışlarını baz almaktadır (Oksenberg, 1968: 1). Buradan da anlaşılacağı üzere Kültür Devrimi döneminde, köylüden aydına, bürokrattan öğrencilere kadar toplumun her kesimindeki insanlar etkilenmiştir. Oksenberg çalışmasının en başında bu gruplardan köylülerin Kültür Devrimi'nden etkilenmelerini inceleyerek, köylülerin taleplerini dile getirecekleri ve seslerini duyuracakları herhangi bir dernekleri olmadığını vurgulamakta, bununla beraber Kültür Devrimi'nin köylülerin onları toplayan ve haklarını savunan simsarları olduğu hakkında yeterli bilgi sunduğunu dile getirmektedir. Kültür Devrimi'nden önce Büyük İleri Atılım felaketini hatırlatarak, çok sayıda köylünün arzularının göz ardı edildiğinin de altını çizmektedir (Oksenberg, 1). Kırsalda yaşayan köylü için ekip biçmek, elde ettiği mahsulden kazanç sağlamak ve ailesini geçindirmek yeterince zor iken, öte yandan Kültür Devrimi köylülerin geçinmelerini ve hayatta kalmalarını daha da zor hale getirmiştir. Bir nevi siyasi hareketlerden dolayı yönden etkilenen kesim köylülerdir. Dolayısıyla, romanda anlatılan kırsalda yaşayan Xu ailesinin hikâyesi o dönemdeki Çin kırsalındaki köylünün gerçek yaşamını yansıtan bir hikâyedir.

Yemek pişirecek tencere-tavasız olmayan köylü, kurulan ortak halk yemekhanesinde yemek yemeye başlar. Köyde ortak kullanılan yemekhane kapatıldıktan sonra, köyde ciddi bir gıda sıkıntısı başlar. Neredeyse yiyecek hiçbir şey kalmaz. Bir yandan da yağın sağanak yağmurlar, pirinç tarlalarını vurur.

⁶ Çin'de 1958-1962 yılları arasında Çin Komünist Partisi tarafından “Büyük İleri Atılım (大跃进)” kampanyası başlatılmıştır. Büyük İleri Atılım Çin'in İkinci Kalkınma Planı olarak bir kolektifleştirme hareketidir. Büyük İleri Atılım'ın izlediği sanayileşme politikası nedeniyle, çiftçilerin tarım aletlerinden halkın evindeki tencere tavaya kadar herşey toplanarak demir eritilmiştir. Bu dönemde demir çelik sanayisi üretimi istenilen sonucu vermiştir. “Büyük İleri Atılım, belirli yönlerden gerçekten de bir atılımı simgeliyordu. Tarımsal üretim Halk Komünleri'nin kurulması ve bu komünlerde devlet eliyle makinalaşmanın sağlanmasıyla önemli artışlar sağlandı. Ülkenin kendi kendine yeterliliği açısından çok önemli olan teknolojik donanımın %83'ü ülke içinde üretilmeye başlandı (Dölek, 2007: 80).” “Sanayideki büyüme tarım pahasına gerçekleştiği için tahıl üretimindeki düşüş ile plan başarısızlıkla son bulmuştur. Çünkü bir yandan nüfus hızla artarken diğer yandan gelir kaynağı tarım olan yoksul kesim ayakta durmakta zorlanmaktadır. Bütün bunların sonucunda kentli ve kırsal kesim arasındaki var olan gelir farklılıkları daha da artmakta ve ağır sanayiye dayalı Birinci Kalkınma Planı başarısızlık ile sonuçlanmaktadır. Bir başka ifade ile kâğıt üzerinde yakalanan başarı toplumun tüm kesimine yansıtılmamıştır (Yalın, Çetinbaş, 2019: 130).”

Kısacası köylüler açlıkla mücadele eder. Burada, kötü hava şartlarının köylünün pirinç tarlalarını etkilemesinden bahsedilse de, aslında köydeki gıda sıkıntısının temelinde siyasi hareketin dayattığı yerine getirilmesi gereken kurallar yatmaktadır. Köylünün durumu romanda şu cümlelerle aktarılır:

“Pirinç hasat edilemeyince saplar da çürümüşü. Hiçbir şeyimiz kalmamıştı. Başkan, valinin bize tahıl göndereceğini söyledi, fakat hiç kimse bir şey göndermedi. Aslında hiç kimse başkanın söylediğine inanmıyordu ama inanmamaya da cesaret edemiyorlardı. Umudumuzu yitirirsek nasıl yaşardık (Yu, 2016: 118).”

Fugui büyük zorluklarla aldığı ve Youqing'in yetiştirdiği kuzuları satmaya karar verir. Açlıkla mücadele eden tüm köylü oldukça zor durumdadır. Pirinçleri ve tahılları biten köylüler, dağlardan topladıkları yabani otları yemeye başlarlar. “Bazı aileler ağaç köklerini kazıyıp yemeye başladılar (Yu, 2016: 122).” Bu ifade köylülerin ne kadar zor durumda olduğunu özetidir. Köylüler kasabadakilerden bir şeyler almak için dilenmeye çıkar ancak kasabanın da köyden bir farkı kalmaz. Büyük İleri Atılım uğruna köylüler varını yoğunu komüne verir, ama açlıktan ölen köylülere hiçbir destek gelmez ve insanlar resmen çaresizlikleri ile baş başa bırakılır. Bir gün tarlada yaşanan bir olay insanların açlıkla olan mücadelelerini ve hayatlarının, ilişkilerinin bu durumdan nasıl etkilendiklerini adeta gözler önüne serer:

“Fengxia, bizim köyden Wangsi adında bir adamla aynı toprağı kazıyordu. Aslında Wangsi kötü bir adam değildi. Ama açlık insanı her türlü fenalığa ve ahlaksızlığa itebiliyor. Aslında toprağı kazıp tatlı patatesi bulan Fengxia idi, fakat Wangsi onun konuşamamasından yararlanmak istemişti. Fengxia gömleğinin kenarıyla patatesi temizlerken, Wangsi patatesi elinden kapıvermişti. Fengxia çok terbiyeli ve uslu bir kızdı, ama bu koşullar altında o da farklı davranmıştı. Wangsi'nin üstüne atlayıp patatesini geri almak için güreşmiş ve sonunda da almıştı (Yu, 2016: 123).”

Sadece bir patates için yaşanan bu arbede, insanların açlıktan ve geçim sıkıntısından ne hale geldiklerini apaçık göstermektedir. Olaya müdahale eden Başkan Yoldaş patatesi önce iki parçaya, eşit olmayınca kendisine de bir parça bölüp eşitleyerek üç kişi arasında paylaşır. Romanda, Fengxia'nın bulduğu tatlı patatesi kendi bulmuş gibi yapan ve Fengxia'yı hırsızlıkla suçlayan Wangsi'nin geldiği durum, insanların hayatta kalabilmek uğruna verdikleri mücadeleye iyi bir örnektir. Olaya müdahale etmek için gelen Başkan Yoldaş'ın sadece tek bir patatesi üç eşit parçaya bölerek paylaşması ve kendisine de bir pay alması insanların ne kadar zor durumda olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu durum, siyasi hareketin yiyecek yemek bulamayan insanların hayatlarına olan en basit etkisini göstermektedir.

Yine romanda yaşanan başka bir hadise, siyasi hareketlerden etkilenen ve kıtlıkla mücadele eden insanların zorlu şartlar altında hayata tutunmalarının bir başka yansımasıdır. Jiazhen'in babası kızına bir torba pirinç verir. Xu ailesi, diğer evlerde hiç bir yiyeceğin olmadığını bildiğinden, kapıyı kilitleyip gizli bir şekilde pirinç pişirir. Temel gıdaları pirinç olan köylünün uzun zamandır pirinç yemediği düşünüldüğünde, bacadan dumanın çıktığını gören köylü eve gelir ve başlarında da Başkan Yoldaş vardır. Diğerlerini gönderen Başkan Yoldaş bir avuç pirinç için: “Fugui, Jiazhen; eğer yiyecek bir şeyiniz var ise bana da bir lokma verin (Yu, 2016: 129).” şeklinde yalvarır. Bu durum Başkan Yoldaşın bile geldiği durumu gözler önüne sermektedir.

Xu ailesinin yaşam mücadelesi zorlu şartlar altında devam eder. Hayat şartları bir yandan zorlarken, aile oğulları Youqing'in ölümü ile sarsılır. Youqing, okul müdürü aynı zamanda da valinin karısının doğum sırasında çok kan kaybetmesinden ötürü, kan bağışı yaparken hayatını kaybeder. Romanda Fugui olayı şu şekilde anlatır:

“Youqing'e kan grubu testi yaptıklarında aranan kan olduğu anlaşılmiş. Oğlumun yüzü kızarmış, adeta mest olmuş. Kan alınacaksa biraz alınmalı. Fakat hastanedekiler valinin karısını kurtarmak için

hiç durmadan kanını almışlar oğlumun. Sonunda yüzü sapsarı olmuş, ama o yine de ses çıkarmamış. Ancak dudakları da sararmaya başlayınca, “Başım Dönüyor” diyebilmiş (Yu, 2016: 133).”

Yaşanan bu olay bir yandan o dönemdeki ciddi sınıf farkını ve eşitsizliği, öte yandan kırsaldaki statüsü düşük olan insanlarla statüsü yüksek olan insanların canlarının aynı ölçüde değerli görülmediğini ortaya koymaktadır. Nitekim söz konusu valinin karısı olunca onu hayatta tutmak ve ölümüne engel olmak için, Youqing'in kanını adeta son damlasına kadar almışlar ve hastane çalışanları yaşanan olayı sıradanlaştırmışlardır. Yazar burada, o dönemde kırsalda yaşayan köylünün hiçbir değeri olmadığını, asıl önemli olan şeyin rütbe ve statü olduğunu vurucu bir örnekle kaleme almıştır.

Fugui ve ailesi, Çin'de yaşanan iç savaş, Büyük İleri Atılım gibi siyasi hareketlerin yaşandığı dönemdeki kaos ve kargaşanın izlerini taşıırken, daha sonra 1966 yılında Kültür Devrimi'nin başlamasıyla dalga dalga etkilenmeye devam ederler. Babasını, annesini ve oğlunu kaybeden Fugui bir yandan verdiği kayıplara üzüülürken, öte yandan kıtlık ve açlıkla mücadele edip geçim sıkıntısı ile boğuşarak yaşamaya devam etmeye çalışır. Romanda Kültür Devrimi yıllarından şu şekilde bahsedilir:

“Kültür Devrimi başladıktan sonra ortalık karıştı. İnsanlar her gün şehrin caddelerine doluyor ve kavga ediyordu. Kimi zaman ölenler oluyordu. Köyler şehirlere göre daha sakin ve huzurluydu. Geceleri güven içinde uyuyamamız dışında, her şey eskiden olduğu gibiydi. Çünkü Başkan Mao'nun emirleri hep gecenin bir yarısında gelirdi. Yoldaş Başkan, toprak alana gider ve var gücüyle düdüğünü çalardı. Düdük sesini duyunca yataklarımızdan fırlar, duyuruları dinlemek için toprak alana koşardık. Yoldaş Başkan bağırırdı: Herkes toprak alana! Saygıdeğer Başkan Mao'nun size talimatları var (Yu, 2016: 150).”

Fugui'nin Youqing'in ölümünden sonra hayatta kalan tek çocuğu Fengxia'dır. Fugui ve Jiazhen anne ve babaları olarak Fengxia'yı kendine uygun biriyle evlendirirlerse, onlar ölse bile gözlerinin arkada kalmayacağını düşünürler. Bu sebeple sağır ve dilsiz olan kızları Fengxia'yı bedensel engele sahip olan Erxi adında biri ile evlendirirler. Fengxia ve Erxi'nin mutlu bir evlilikleri vardır. En azından bu konuda yüzlerinin güldüğünü düşünen Fugui ve Jiazhen, kısa süre sonra kızları Fengxia'yı doğum yaparken kan kaybindan kaybeder. Youqing'in ardından Fengxia da ölür. Fugui hikâyeyi anlatırken şöyle der: “İki çocuğum da doğumdan dolayı öldü. Youqing başka birinin çocuğu doğarken, Fengxia kendi çocuğunu doğurduktan sonra (Yu, 2016: 181).” Fugui aile bireylerini teker teker kaybeder. Geride sadece karısı Jiazhen, damadı Erxi ve bir de torunu Kugen kalmıştır. Ardı ardına derin acılar yaşayan Fugui hala yaşamaya çalışır. Fengxia'nın ardından çok geçmeden, Jiazhen da ölür. Zaten hasta olan Jiazhen, evlat acısına daha fazla dayanamaz. Geride sadece üç kuşak, üç erkek kalır. Bundan sonraki yaşamını torunu Kugen'a adayan Fugui var gücüyle çalışır ve onu hayata bağlayan torunu için yaşamaya devam eder. Öte yandan, karısını kaybeden Erxi için de hayat artık pek kolay değildir. Hamal olan Erxi bir yandan oğlu Kugen'ın bakımıyla ilgilenir bir yandan da gece gündüz çalışmaya devam eder. Çok geçmeden Erxi bir iş kazasında elim şekilde ölür. Gözleri açık giden Erxi'nin oğlu Kugen hem yetim hemde öksüz kalır. Xu ailesinde ardı ardına yaşanan ölümlere şahit olan başkarakter Fugui bu durumu: “Görünen o ki, Xu ailesindeki herkesin kötü bir yazgısı vardı (Yu, 2016: 191).” ifadeleriyle anlatır. Ardı ardına ailesinden kayıp veren Fugui tüm bunları kadere bağlamış olsa da, yaşamak zaten zor iken bir de o dönemdeki Çin'in çalkantılı durumu yaşamayı daha da zor hale getirmiştir.

Geride sadece kendisi ve torunu kalan Fugui için hayat artık hiç de kolay değildir. Fugui yaşlanır ve artık tarlada eskisi gibi çalışamaz. Ancak tüm hayatı boyunca ailesinin ve kendisinin yaşadığı zorlukları ve hayatta kalma mücadelesini düşününce, torunu Kugen'a ilerde rahat etmesi için güzel bir gelecek bırakmak ister. Bu sebeple yaşadığı tüm acılara rağmen pes etmeden hayatta kalan tek tutunacak dalı için çabalar. Fugui yaşamla bu kadar mücadele ederken, bir yandan da hükümetin dayattığı zorluklara karşı hayatta kalmaya çalışır. Yazar o zorlu dönemleri Fugui'nin ağzından şöyle anlatır:

“Kugenla beraber altı ay geçirdikten sonra, köyde vergilendirme sistemi başlatıldı. Geçim daha da zorlaşmıştı. Bizim sadece bir dönüm toprağımız vardı. Artık çalışırken diğer çiftçilerin arkasına saklanamıyor, ya da yorulduğumda işi ağırdan alamıyordum. Tarlalar durmadan beni çağırıyordu. Eğer çalışmazsam, işi benim için yapacak kimsem yoktu (Yu, 2016: 195).”

Romanda anlatılan bu durum, Kültür Devrimi sonrası sosyal hayatta uygulanan uygulamalardan biridir. O dönemde bin bir zorlukla kıt kanaat geçinen ve köyde yaşamaya çalışan bir köylü için vergilendirme sistemi geçim sıkıntısını daha da arttırmıştır. İnsanların hayattan zevk almalarını bırakın, sıradan bir yaşam sürmek bile lüks olmuştur. Kültür Devrimi ve diğer siyasi hareketlerin gölgesinde yaşamaya çalışan insanları düşündükçe, yazarın eserini “Yaşamak” olarak adlandırması, insanların yaşam mücadelesi ve hayatta kalma çabalarına yaptığı bir gönderme olarak düşünülmektedir.

Fugui tüm aile bireylerini kaybedene ve tek başına yapayalnız kalana kadar yaşam mücadelesine devam eder. İçinde ufak da olsa yaşama umudu vardır ta ki torununu kaybedene kadar. Ailesinden ona kalan tek torunu Kugen, Fugui'nin tarlada olduğu bir gün ölür. Kugen boğazına kaçan fasulyeden dolayı boğularak hayatını kaybeder. Fugui Kugen'in ölümünü şu şekilde anlatır:

“Kugen boğazına fasulye kaçmış, boğularak ölmüştü. Açgözlü ya da pisboğaz bir çocuk değildi. Sadece çok fakirdik. Köydeki bütün çocuklar Kugen'dan daha iyi bir hayat sürüyordu. Durumumuz öyle kötüydü ki, Kugen her zaman fasulye yiyemezdi. Hep olduğu gibi ahmalık etmişim. Neler olabileceğini düşünmeden, Kugen'e bir seferde çok fazla fasulye vermişim. Benim aptallığım ve ahmahlığım, sonunda onun ölümüne sebep olmuştu (Yu, 2016: 200).”

Fugui Kugen'in ölümünden kendini sorumlu tutarken, aslında bir yandan da o dönemdeki yiyecek yetersizliğine vurgu yapmaktadır. Kugen'in fasulye yerken boğulması, o dönemdeki insanların hayatta kalmaları için pirinç lapası dışında farklı bir yemek yiyebilmenin ne kadar lüks olduğuna bir göndermedir. Romanın başkarakteri Fugui için ailenin tüm üyelerini sırasıyla kaybetmesi derin acılar yaşamasına sebep olduğu gibi tüm bu acılar ile yaşamaya devam etmesi de oldukça zordur. Fugui romanda belirttiği gibi sadece sıradan bir hayat ve sadece yaşamak istiyordu: “Sıradan hayat en iyisi. Onunla savaş, bununla mücadele et derken, sonunda hayatından oluyorsun (Yu, 2016: 201).” O dönemdeki hayat ve şartlar sıradan bir köylü olan Fugui gibi insanlar için oldukça zor iken, bir yandan da Çin'de yaşanan iç savaş, Büyük İleri Atılım ve Kültür Devrimi gibi siyasi hareketler de insanlar için zaten zor olan hayatı daha da zorlaştırıyor ve onları çaresizliğe sürüklüyordu. O dönemde köylerden şehirlere kadar toplumun her kesimindeki insanların hayatlarında siyasi hareketlerin derin izleri ve yaralarını görmek mümkündür. Yu Hua'nın kaleme aldığı ve can verdiği Fugui'nin hikâyesi ise bunlardan sadece biridir.

Hikâyenin kapanışında Fugui kasabın bıçağından kurtardığı öküz ile arkadaş olur ve ona isimler takar. Tüm aile üyelerini kaybeden Fugui için yaşlı öküz artık ailenin bir üyesi olur. Fugui her gün onunla sohbet eder, dertleşir. Romanda öküz, hikâyeyi başlatan ve bitiren bir araç olarak ele alınmıştır.

Değerlendirme ve sonuç

Toplum ve edebiyat arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Edebiyat toplumu etkilerken, aynı zamanda toplumdan da etkilenir. Edebiyatta toplumun yansımaları görünürken, toplumda da edebiyatın izlerini görmek mümkündür. Farklı dönemlerdeki yazarların kaleme aldığı eserler, o dönem hayatı ve sosyolojisi hakkında bilgi veren önemli kaynaklardır. Özellikle de edebi bir eser türü olarak roman, içerisinde bir bütün ile oluşturulan kurgu sayesinde karakter ve figürler üzerinden olayları canlandırır ve okuyucunun karakterler üzerinden o dönem hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar. Romanda, olayın akışına göre hikâye genelde başkarakterin gözünden anlatılır. Yu Hua, Çin'in Mao dönemi sonrası

yaşayan önemli yazarlarından biridir. Yazarın çocukluğu Kültür Dönemi yıllarında geçtiğinden, kaleme aldığı eserlerde bu dönemin izlerini görmek mümkündür. Yu Hua eserlerinde siyasi eleştirilerde bulunmadan, Çin'in Mao dönemi Büyük İleri Atılım, Kültür Devrimi gibi siyasi hareketlerin insanların yaşamlarına olan etkilerine vurgu yapmaktadır. Bu sebeple, Çin'in modern dönem seçkin yazarlarından Yu Hua'nın kaleme aldığı *Yaşamak* adlı eser, Kültür Devrimi'nin yaşandığı dönemdeki Çin'in toplum yapısı ve sosyoloji hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Yu Hua'nın "*Yaşamak*" adlı romanı edebiyat dünyasında ilgi ile karşılanmış ve yirmiden fazla dile çevrilerek dünya çapında çok sayıda okuyucuyla buluşmuştur. Çok sayıda prestijli ödüle layık görülen "*Yaşamak*" eseri sıradan bir ailenin hikâyesinin otokurmacasıdır.

Romanda, başkarakter Fugui'nin gözünden anlatılan bu hikâye, tarafsız bir seyirci tarafından anlatılır. Roman, sıradan bir köy hayatı üzerinden, Çinlilerin o yıllardaki yaşam mücadelesini, karşılaştıkları zorlukları ve hayatta kalma çabalarını romanda kurgulanan aile üyelerinin yaşadığı olaylar üzerinden anlatmaktadır. Hikâyede geçen olaylarda o dönemde baş gösteren siyasi hareketlerin Çin halkının özellikle kırsal kesimde yaşayan köylü insanların hayatlarındaki etkilerini görmek mümkündür. Roman, Çin'deki iç savaş, Büyük İleri Atılım ve Kültür Devrimi gibi siyasi hareketlerin, sıradan insanların hayatlarına olan etkilerini yaşanan olaylar üzerinden okuyucuya göstermektedir. Hikâyede, hasta annesine doktor bulmak için şehre giden Fugui'nin iç savaş sırasında isteği dışında askere alınması ve iki yıl gibi bir süre ailesinden uzakta olması, döndüğünde ise kızı Fengxia'yı sağır ve dilsiz olarak bulması, Fugui'nin eşi Jiazhen'in çocuklarının karnını doyurabilmek için mücadele ettiği ve zaman zaman dilencilik yaptığı, köylülerin dağdan topladıkları yabani otları hatta bazılarının ağaç kabuklarını bile yemesi, köylülerin sahip olduğu her şeye el konulması ve sahip oldukları hiç bir şeylerinin kalmaması o dönemde Çin'deki siyasi hareketin ailelerin yaşantısına olan olumsuz etkilerini gösteren örneklerdir. Öte yandan, bir kolektifleştirme hareketi olan Büyük İleri Atılım'ın halkın kendi gücüne dayanarak bir kalkınma ve sanayileşme modeli benimsediğinden, bu süreçte komün sistemi kurulması, köylülerin sahip oldukları tencere ve tavayı bile komün sistemine vermesi hayatlarının siyasi hareketlerden ne denli etkilendiğinin bir göstergesidir.

Romanda ele alınan hikâye örgüsü, Çin'in o dönem toplum ve sosyal yapısı hakkında bilgi vermektedir. Kültür Devrimi'nin yaşandığı o dönemde geçen hikâye, bu siyasi hareketin kırsalda yaşayan köylülerin hayatlarını nasıl etkilediklerini yansıtmaktadır. Romanda, hikâyenin başkarakteri Fugui'nin tüm aile bireylerini ardı ardına kaybetmesi ve bir yandan da siyasi hareketlerin etkileri gölgesinde yaşamaya çalışması Kültür Devrimi'nin insanların hayatlarına olan etkilerinin göstergesidir. Romanda kurgulanan hikâyede köylüler açlıkla mücadele etmektedirler. Fengxia ve Wangsi arasında bir adet patates için yaşanan arbede köylünün hayatta kalmak için verdiği mücadeleye bir örnektir. Yine evlerinde yiyecek birşeyleri kalmayan köylünün, bir avuç pirinç için birbirlerine yalvarması köylünün açlıkla mücadelesine bir diğer örnektir. Fugui'nin oğlu Youqing'in valinin karısına kan bağışında bulunurken ölmesi ve bu durumun hastanedeki yetkililer tarafından sıradanlaştırılarak anlatılması o dönemde kırsalda yaşayan insanların statüsü yüksek olan ile bir tutulmadığının bir göstergesi olup dönemin sosyal yapısı hakkında bilgi vermektedir. Romanda, anlatılan hikâye iç savaş, Büyük İleri Atılım ve Kültür Devrimi ile Çin'in o dönemdeki toplumu ve sosyal yapısı hakkında bilgi vermekte ve bu siyasi hareketlerin insanların hayatlarına olan etkilerini yaşanan örneklerle okuyucuya sunmaktadır.

Kaynakça

- Alver, K. (2012). Edebiyatın Sosyolojik İmkani. *Edebiyat Sosyolojisi* içinde (11-19). Ankara: Hece Yayınları.
- Aytaç, G. (2005). *Edebiyat ve Kültür*. Ankara: Hece Yayınları.

- Braester, Y. (2003). *Witness Against History: Literature, Film and Public Discourse in Twentieth - Century China*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Chen, Y. S. (2020). "The Causes and Enlightenment of Chinese Cultural Revolution". *Journal of Social Science Studies*. 7 (1): 1-7.
- Dölek, L. (2007). *Tarihsel Gelişimi İçerisinde Çin'in Sosyo-Ekonomik Yapısının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Gazi, M. A., Çakı, C., Gülada, M. O. & Çakı, G. (2020). "Çin Halk Cumhuriyeti Kültür Devrimi Sürecinde Okuma Alışkanlığının Propaganda Posterlerinde Sunumu." *Türk Kütüphaneciliği*. 34 (3): 406-431.
- Hegtvedt, K. A. (1991). "Teaching Sociology of Literature through Literature". *American Sociological Association*. 19 (1). 1-12.
- Jia, G. (2021). "Dialogues Between Media. Adaptation as Creation: From Yu Hua's to Zhang Yimou's *To Live*." 411-422.
- Karpat, K. H. (2011). *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kösemihal, N. Ş. (1964). "Edebiyat Sosyolojisine Giriş." *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 2(19-20): 1-37.
- Lukács, G. (2002). *Roman Kuramı*. C. Soydemir (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Oksenberg, M. (1968). Occupational Groups in Chinese Society and The Cultural Revolution. C. Chun-shu, J. Crump, R. Murphey (Ed.). *The Cultural Revolution: 1967 in Review* içinde (1-39). Amerika Birleşik Devletleri: Michigan Papers in China Studies.
- Sağlık, Ş. (2012). Popüler Romanlar ve Edebiyat Sosyolojisi. K. Alver (Ed.). *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri* içinde (307-343). Ankara: Hece Yayınları.
- Sazyek, H. (2016). "Türk Edebiyatının İlk Avangart Hareketi: "Yeni Lisan". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24.113-136.
- Tao, D.F. (2016). Thirty Years of New Era Literature: From Elitization to De - Elitization. Z. Yingjin (Ed.). *A Companion to Modern Chinese Literature* içinde (98-115). UK: Wiley Blackwell.
- Vogel, E. F. (1968). The Structure of Conflict: China in 1967. C. Chun-shu, J. Crump, R. Murphey (Ed.). *The Cultural Revolution: 1967 in Review* içinde (97-125). Amerika Birleşik Devletleri: Michigan Papers in China Studies.
- Yalın, T., Çetinbaş, M. (2019). "Uyanan Dev Çin'in Yapısal ve Ekonomik Dönüşüm Süreci". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 17 (3). 123-145.
- Yu, H. (2016). *Yaşamak*. B. Kılıç. (Çev.). İstanbul: Jaguar Kitap.
- Yu, H. (2012). *Huozhe*. Q. Ying. (Ed.). Beijing: Zuoqia Chubanshe.
- Yu, H. (2003). *To Live*. M. Berry (Çev.) New York: Anchor Books Random House.
- Zhang, W. W. (2000). *Transforming China: Economic Reform and its Political Implications*. Great Britain: Macmillan Press Ltd.